

Karen Fog Olwig

Børn - sociale aktører eller sociale konstruktioner?

Perspektiver fra caribiske livshistorier

Gennem en analyse af to livshistorier, fortalt af unge mennesker, ønsker jeg i denne artikel at udvikle en processuel tilgang til børneforskning, hvor børns handling og forhandling sættes i fokus. Livshistorierne er udvalgt blandt en række interviews, som jeg i 1997 udførte på den vestindiske ø Nevis med unge mennesker i en familie, som jeg har fulgt i mange år. Jeg skal her argumentere for, at disse unge mennesker fremstillede sig selv som engageret i et "livsprojekt". Dette projekt gik ud på, at de fra en tidlig alder søgte at skabe økonomiske og sociale relationer, der kunne give dem en vis handlekraft og autoritet i forhold til andre mennesker. De beskrev, at mens de i deres tidligste liv havde været afhængige af andre mennesker, og derfor havde måttet udvise tjenstvillighed overfor dem, var det efterhånden lykkedes dem at skabe relationer, der indebar en form for pligter og ansvarlighed, der kunne give dem en vis autoritet eller selvstændighed i forhold til andre mennesker. Gennem den narrative fremstillingsform, de benyttede, indskrev de deres livsfortællinger i de sociale kontekster, som de ønskede at identificere sig med i deres videre livsforløb, og som særligt markerede dem i forhold til den nære familie, som havde fostret dem, og det større samfund, de skulle indgå i. Livshistorierne lægger derfor vægt på, at børn udvikler sociale praksisser, som medfører, at de kan gennemgå en gradvis integration i stadig mere omsiggribende og krævende relationer, der kan skabe en plads for dem som sociale aktører i det omgivende samfund. Børn udgør således ikke en mere eller mindre veldefineret, adskilt social kategori i disse fortællinger. De fremstilles snarere som unge mennesker, der via en længere proces af social handling kan blive socialt ansvarlige og respekterede medlemmer af samfundet.

På baggrund af denne empiri ønsker jeg at problematisere begrebet "barndommen", hvad enten den betragtes som et naturgivet livsstadium eller en

social konstruktion, der danner rammen omkring børns identitetsdannelse. Jeg ønsker at sætte spørgsmål ved, hvorvidt et analytisk udgangspunkt i "barndommen" risikerer at begrænse forskningsfeltet, således at børneforskningen placerer sig selv i et metodisk-teoretisk rum, der siger mere om den måde, hvorpå barndommen konstrueres i visse vestlige sammenhænge, end om de børn, denne forskning ønsker at lære noget om. Disse problemstillinger berører ikke blot den forskning, der er beskæftiget med børn uden for vestlige samfund. De rejser også spørgsmål om, hvorvidt forskning vedrørende børn i vestlige samfund fokuserer for snævert på barndommen, konstrueret eller ej, som en særligt afgrænset livsfase.

En vestindisk familie

I 1980 besøgte jeg for første gang den lille vestindiske ø Nevis¹ i forbindelse med et feltarbejde, der omhandlede børns rolle i migration. Jeg har siden da opholdt mig en del på øen i forbindelse med forskellige forskningsprojekter, de fleste gange i en lille landsby, der ligger få kilometer fra øens hovedstad Charlestown. Gennem disse feltarbejder har jeg fået et nært forhold til en bestemt familie og har ved flere lejligheder boet hos familien, når jeg har været på Nevis. Der har altid været mange børn i denne familie, og det har slået mig, at de har spillet en central rolle i familielivet. De har hjulpet med en del af husarbejdet, fejlet gården, holdt øje med yngre børn, passet dyr, der græssede ude i bushen, og de er blevet sendt ud på diverse ærinder rundt omkring i landsbyen. Børnene har også udgjort et vigtigt bindeled til andre familier, idet en del børn er født uden for ægteskabelige forhold, og de er derfor eneste vidnesbyrd om en seksuel forbindelse, som muligvis siden er blevet afbrudt, men som ikke desto mindre har knyttet to familier sammen.

Børnenes centrale rolle i denne familie er ikke usædvanlig, men synes at afspejle forhold, der er almindelige ikke bare på Nevis, men i Caribien generelt. Der findes da også en vis litteratur om den store betydning, børn har i caribisk familiestruktur, både som en vigtig økonomisk og social ressource og som en grundlæggende byggesten i de netværker af relationer, som familien består i (Goosen 1972, Sanford 1975, 1976, Olwig 1985, 1987, 1993, Soto 1987; se også Powdermaker [1968] 1939 og Stack 1974). Men der har været ringe fokus på, hvad dette betyder for børn. Hvis de betragtes som en vigtig ressource for voksne, kan det synes, som om de blot er en brik, der bliver flyttet rundt på efter andres forgodtbefindende. Fra et vestligt perspektiv kunne det være fristende at konkludere, at børnene slet ikke har nogen barndom, men tvinges til at påtage sig pligter i en alt for tidlig alder. De observationer, jeg foretog, støttede ikke

¹ Nevis er på 93 kvm. Nevis var en britisk besiddelse indtil 1983, hvor den blev politisk uafhængig som en del af staten St. Kitts-Nevis. For nærmere oplysninger om Nevis se Olwig 1993.

umiddelbart denne slutning. Selv om ikke alle børnene var vokset op under lige lette vilkår, var det klart, at de ikke bare havde været underlagt de voksnes luner. De var i høj grad også egne personer, der selv havde formet deres tilværelse. I forbindelse med en større undersøgelse om globale familier, som jeg i disse år udfører, havde jeg i januar 1997 lejlighed til at foretage livshistorie interviews med 14 af de unge mennesker, som jeg havde set vokse op på Nevis siden starten af 1980'erne. Disse interviews gav et spændende indblik i tidlige livsprocesser og deres betydning for unge mennesker.

To livshistorier

Tania var 17, da jeg interviewede hende i januar 1997. Hun var den næst yngste i en søskendeflok på 7 (6 piger og 1 dreng), og var vokset op i et lille hus, som hendes mor havde erhvervet først i 1980'erne, efter at hun var flyttet væk fra børnenes far på grund af hans alkoholproblemer. Han døde få år efter separationen. Da jeg lærte Tania at kende, var hun et par år gammel og tilbragte da det meste af tiden hos sine bedsteforældre i Budgeon Range i den anden ende af landsbyen, mens moderen arbejdede for at forsørge familien. Tanias redegørelse for sit liv var kort og faktuel:

”Mit liv har været kort. Jeg voksede op, og så langt tilbage jeg kan huske, har jeg boet her. Men det har altid været 2 hjem: her og Budgeon Range. Så vi delte tiden mellem folk her og der. Vi plejede altid at besøge vores bedsteforældre om lørdagen.

Da jeg var 4 år gammel, blev jeg interesseret i skolen - jeg bor jo så tæt på - så jeg gik på besøg i skolen. Læreren inviterede mig ind i klassen, og jeg startede i skolen uofficielt, da jeg var 4 år gammel. Jeg forlod grundskolen, da jeg var 11, mens den normale alder er 12. Jeg fortsatte i 1A1 og gik i A-klassen til den 5. form. Jeg tog 7 fag til CXC eksamen og bestod 6. Så gik jeg i 6. form, og jeg tager 3 fag der. Jeg begynder mine eksaminer i maj.

Hvad jeg kan huske handler mest om skolen. Ikke noget særligt spændende.”

På nogle måder synes Tanias livshistorie ikke at udskille sig fra de livshistorier, man kunne forvente, at hendes jævnaldrende i vestlige samfund ville fortælle: Tania noterer, at hun altid har boet i sit barndomshjem, men også tilbragt en del tid hos sine bedsteforældre, og at hun i øvrigt har gået i skole fra en tidlig alder og nu skal i gang med at tage sine afsluttende eksaminer. Det fremstår som en nærmest klassisk børnehistorie, der redegør for barndommens vigtigste

institutioner: hjemmet og skolen. Tantias fortælling kan ydermere placeres inden for en vestlig karrieregenre, hvor livshistorier præsenteres inden for rammerne af et lineært uddannelses- og erhvervsforløb². Det er muligt, at Tania var bevidst om dette. Hendes fortælling var jo henvendt til mig, en veluddannet person fra et vestligt samfund, og med dette fokus på skole og uddannelse skabte hun en fælles forståelsesramme for vores videre samtale. Dette er dog en alt for vestlig og personfikseret fortolkning af hendes livshistorie. En bredere social og kulturel kontekstualisering af historien afdækker en langt mere bevidst konstruktion af en egen position og identitet i forhold til både familien og det lokale samfund.

Mens Tania narrativ kan virke meget velbekendt ud fra en vestlig synsvinkel, er den langt fra en helt almindelig historie i de omgivelser, hun er vokset op i. Tania er således den eneste i den store søskendeflok, der er nået så langt i skolen. Selv om hendes 4 ældre søstre har haft store ambitioner om at få den bedst mulige skolegang, godt opildnet af deres mor, har ingen af dem bestået et tilstrækkeligt antal eksaminer efter 5. form til, at de kunne fortsætte i den mere akademiske 6. form. Når jeg med jævne mellemrum har besøgt familien på Nevis, er der tit blevet udtrykt skuffelse over, at den næste i børneflokkene kun havde bestået nogle få fag efter 5. form og derfor ikke havde kunnet blive optaget i Sixth Form College. Tantias narrativ om skolegangen er med andre ord en usædvanlig succeshistorie, som virkelig profilerer hende i familien, og i øvrigt mere generelt også i det lokale samfund, hvor skole og uddannelse betragtes som den bedste og mest respektable, men også vanskeligste vej til at forbedre sin sociale status. Tania giver hun udtryk for, at når hun har klaret sig godt i skolen, er det, fordi hun selv fandt det spændende at gå i skole, ikke fordi hun ønskede at behage sin mor eller andre i de nære omgivelser. Hun fortæller således, at hun i en alder af 4 år, et helt år før den almindelige skolealder, var blevet interesseret i skolen og havde opsøgt den på egen hånd. Det lykkedes hende at få lov til at gå i skole, selv om det var mod alle gængse regler. Skolen beskrives derfor ikke som en barndommens institution, som hun tilpassede sig og lærte at mestre, men som en interessant mulighed, som hun gjorde brug af, da hun havde lyst til det.

Det uddybende interview, som jeg foretog med Tania omkring hendes korte livshistorie, viste, at selv om Tania i sin indledende fremstilling af sit liv identificerede stærkt med skolen og pointerede, at hun havde tilbragt en stor del af sit liv der, så var familien og nabolaget også vigtige arenaer i hendes

² Linde (1993) har diskuteret karrieregenreens betydning i en vestlig sammenhæng. For en diskussion af narrativer som et middel til representation af selvet se Ochs og Capps 1996. Mere generelle redegørelser for livshistorietilgangen som teknik og analysemetode i antropologien kan findes i f.eks. Langness og Frank 1981, Peacock og Holland 1993, Gullestad 1994.

tilværelse. De var vigtige ikke blot, fordi hun var født ind i dem og derfor havde oplevet dem som en naturlig ramme om sit tidlige liv, men også fordi de, ligesom skolen, bød på nogle muligheder for skabe sig en egen social position. I den store flok af søskende og deres børn, der var knyttet til hjemmet, havde Tania f.eks. fået en omsorgsrolle i forhold til en yngre nevø, som gav hende vis grad af autoritet og respekt i familien:

Karen: Har du nogen særlig rolle i husholdet?

Tania: Lisa er væk [ældre søster migreret til St. Thomas], og det er nærmest mig, der passer hendes søn. Sandra har sine egne børn, og min mor arbejder. Vi hjælper alle. Jeg er den, der er i stand til at gøre det. Selv da hans mor var her, boede han her, og jeg badede ham og gav ham mad. Det er ikke svært. Han er stor nu. Han kunne gøre noget, men det er lettere at gøre det for ham. Jeg lapper hans tøj og vasker ham. Samuel [Lisas søn] har altid været hos os, så han er vant til at være her. Der er ikke megen ændring med Lisa væk. Han ville gerne have sin mor tilbage, men han er ikke særligt påvirket.

At påtage sig ansvaret for at passe et barn kan synes en temmelig overvældende opgave for en stor pige, der ovenikøbet gerne skal passe sin skolegang godt nok til at klare de svære eksaminer. Og hvis vi skal tro Tania, så har dette ansvar i vid udstrækning hvilet på hende, siden hun var 13 år. I en vestindisk sammenhæng er der imidlertid ikke noget usædvanligt i, at et større barn passer et mindre, og Tania beskrev på ingen måde sit arbejde med at passe nevøen i heroiske vendinger, men nærmest som noget, der var helt naturligt. Hun pointerede, at hun selv, som den næstyoungste i en stor børneflokk, var blevet passet hovedsagelig af sine ældre søstre, bl.a. fordi moderen måtte oppebære to jobs for at forsørge familien. Denne pasning havde bygget på, og forstærket, en autoritetsstruktur i familien, der var baseret på alder:

Tania: Vi var mange [...], så de ældre passede de yngre. De kunne godt sige, at du skulle gøre noget, du ikke havde lyst, men det var du alligevel nødt til, fordi de sagde, at du skulle, og de var ældre.

Pasning af mindre børn var derfor ikke bare en sur pligt, men indgik i et aldersbaseret hierarki, der gav ældre ansvar og pligter i forhold til yngre, og hermed også bemyndigelse til at lede og fordele arbejdet i familien. Som lille havde Tania nydt godt af og derfor underlagt sig dette hierarki. Som ældre påtog hun sig nu det samme ansvar i forhold til yngre slægtninge og skabte herved en platform for etablering af en vis autoritet i hjemmet, som hun ellers ikke ville have haft som lillesøster i bunden af søskendehierarkiet.

Tania har også skabt egne relationer uden for hjemmet med ældre søskende, der var flyttet hjemmefra, og naboer. Igen var et vigtigt element Tanias ydelse af hjælp til andre:

Karen: Du sagde, du altid har boet i din mors hus . . .

Tania: Efter at Susie [en ældre søster] er blevet gift har jeg besøgt hende, eller jeg har været på ferie hos Louise [en ældre søster, der også er gift og nu bosat på nabøen St. Kitts]. Men jeg bor her.

Karen: Lisa [en ældre søster] fortalte mig, at du boede hos hende et stykke tid.

Tania: Ja, da hun brækkede sin højre hånd boede jeg hos hende for at hjælpe hende. Det var bare et par måneder.

Karen: Foretrækker du at bo her?

Tania: Det fungerer fint for mig. Da en nabos mand døde, bad hun mig om at være ved hende om natten. Det gjorde jeg i et stykke tid for at holde hende med selskab om natten, ca. et år. Da manden var syg, og hun var alene i huset, besøgte jeg hende hele tiden. Efter et stykke tid holdt jeg bare op med at sove der. Det var, da jeg var i grundskolen. Hun boede kun 2 huse herfra. Så jeg var stadig hjemme alligevel, og det generede mig ikke.

I beskrivelsen af de pligter, hun havde påtaget sig i forhold til nabokvinden, der havde brug for hjælp, fremstillede hun igen sig selv som den udfarende kraft. Hun havde besøgt naboen og fandt det kun naturligt at hjælpe hende. Til trods for at hun må have været 10-11 år, da nabokvindens mand blev syg, havde det været uproblematisk for hende at overnatte hos naboen efter mandens død, da det ikke ændrede ved hendes fortsatte tilhørsforhold til familiehjemmet. Og da dette sovearrangement ikke længere syntes nødvendigt, holdt hun simpelthen op med at komme om natten. Tania fremstillede derfor sig selv om den handlende person, der selv påtog sig forpligtelser og afviklede dem, når hendes indsats ikke længere var nødvendig.

Tanias vej mod at opnå en anerkendt og respekteret position i familie og det lokale samfund er særligt karakteristisk for piger, der som regel tilbringer en stor del af tiden i hjemmet og identificerer stærkt med familien. Den er langt mindre populær blandt drenge, som ofte foretrækker at etablere deres autoritetsrum uden for familien og hjemmet, der har tendens til at være domineret af kvinder. Det var tydeligt i den livshistorie, som Samuel, Tanias eneste bror, fortalte. Da jeg interviewede ham i januar 1997, boede han i bedsteforældrenes hus i Budgeon Range, hvor Tania havde tilbragt en stor del af sin barndom:

”For 24 år siden blev Samuel Liburd født, den 2. oktober. Jeg var noget genstridig, og det er jeg stadig. Men efterhånden som jeg får mere erfaring i denne verden, klarer jeg mig.

Fra en tidlig alder spillede jeg fodbold. Jeg spillede for det nationale hold i 2 år, og for nylig har jeg valgt cricket -- fodbold giver ikke nogen indtægt, så hvis du går ind i det, får du ikke noget ud af det. Cricket er en mere vestindisk sport, og der er muligheder for at møde forskellige folk. Jeg startede for 3 år siden, og jeg er allerede på det nationale hold for Nevis.

[Nærmere detaljer om, hvordan han havde klaret sig ved forskellige cricketkampe...]

Jeg blev tilbudt en kontrakt i Sydafrika. Det blev ikke til noget, men jeg skal til England i januar 1997. Jeg har altid ønsket at have det sjovt og møde folk i cricket spillet.

Familien betyder noget for mig. Uden familien var jeg ikke nået så langt i cricket. Mary Thompson opdragede mig fra ingenting til, hvad jeg er. Hun var kærlig og omsorgsfuld, hun ville tage sit hjerte ud og give det til dig. Fra fødslen havde jeg et bånd til hende.

Jeg taler mere om min mormor end om min fødselsmor. Jeg kan ikke tale om det på en anden måde. Jeg holder af hende. Men selv om jeg giver mormor den fulde anerkendelse [for at have opdraget mig], så må jeg respektere min fødselsmor.”

Samuel starter narrativet om sit liv på en måde, der kan minde om de mange success historier om en stjernes fødsel: Han havde startet livet som en lidt uregerlig type, men var efterhånden ved at få styr på sin tilværelse, godt hjulpet af sin mormors store og kærlige indsats for at hjælpe ham til at blive noget her i livet. Han satsede på sporten, og han havde allerede vist så betydeligt et talent på det nationale hold, at han nu var på vej til at gøre karriere som cricketspiller i udlandet. At hans mormor kom til at spille så stor en rolle i hans udvikling til et lovende sportstalent var ikke noget tilfælde. Det skyldtes, at han som barn besluttede at flytte over til sin mormors hus, hvor han følte sig bedre tilpas. Han må have været ca. 12 år, da det skete:

Karen: Hvem voksede du op hos?

Samuel: Jeg plejede at bo hos min mor, men jeg tilbragte mere tid med min mormor. Gradvist sneg jeg mine bukser og skjorter ind i hendes hus.

Hun ønskede, at jeg skulle flytte tilbage, fordi hun var bange for at det ville skabe splid mellem min mor og mormor.

Karen: Gjorde det det?

Samuel: Ja. Jeg kyssede mormor, og hun trøstede min mor. Men jeg har ikke et nært forhold til min mor, så jeg føler mig ikke så knyttet til hende. Det meste af tiden må man følge sine følelser, og jeg følte, jeg havde et tættere forhold til min mormor, så derfor valgte jeg at være med hende. Jeg blev knyttet til hende, fordi min mor forlod mig et par år, da hun rejste til Jomfruøerne. Jeg husker det ikke, det er ca. 17 år siden, jeg var omkring 7. Hun kom og rejste igen, måske engang om året.

Jeg ville gerne leve komfortabelt, og jeg tror, at det, at jeg var det eneste drengebarn, måske var grunden til, at jeg kom her, fordi der var 4 andre drenge her og ingen hjemme. Der var ingen at spille fodbold og cricket med. Jeg begyndte at spille fodbold for landsbyen, da jeg var 11.

Karen: Hvordan var det at bo her?

Samuel: Vi havde aldrig et stort hus. Vi plejede at sige, at når det bliver mørkt, bliver huset større. 2-3 af os delte en seng. [...]

Karen: Flyttede du bare ind i huset på egen hånd?

Samuel: Først ville mormor have mig ud, men så accepterede hun mig, fordi der var dette bånd mellem hende og mig. Og de andre drenge opmuntrede mig til at blive.

Samuel erkendte, at hans flytning til mormoderens hus ikke var helt uproblematisk, idet den havde såret hans mor. Men han lagde vægt på, at når han ikke havde udviklet så stærke følelser for sin mor, skyldtes det, at hun havde forladt ham i nogle år. Han følte derfor ikke, at han nødvendigvis hørte hjemme i hendes hus. Desuden var denne flytning nødvendig for at han kunne udvikle de interesser og talenter, som havde gjort ham til den person, han var blevet. Livet i mormoderens hus var nu ikke bare leg og sport, idet hans morfar havde opfordret drengene stærkt til at holde dyr, som blev regnet for at være en vigtig indtægtskilde og et godt middel til opsparing til hårde tider, hvis man passede dyrene ordentligt. Samuel havde påtaget sig dette arbejde og havde opdrættet et ikke ubetydeligt antal dyr:

Samuel: Jeg skulle også fortælle, at da jeg voksede op, havde jeg masser af dyr. Så det var ikke bare leg. Morfar holdt meget af dyr, og han opmuntrede mig til at sørge for dyrene, når jeg kom hjem fra skole, før jeg legede. Dyr må føle, at de bliver holdt af. Jeg havde geder, får, høns,

grise og et æsel. Lige nu har jeg flere geder, fordi jeg er mere aktiv i sport, og jeg kan ikke påtage mig det ansvar [at have dyr, der kræver mere pasning end geder]. Hvis jeg er i en periode, hvor jeg ikke tjener penge, kan jeg sælge en ged og have penge i lommen.

Også Samuels far havde tilskyndet ham til at opdrætte dyr og havde hjulpet ham med at komme igang:

Samuel: Min far var den, der gav mig min første ged. Nu har jeg en flok på 50, og det kunne have været flere, hvis de 2- og 4-benede hunde ikke stjal fra mig [...] Jeg snakkede også med min far om sløjd. Han var en god tømrer.

Mens Samuels søstre generelt beskrev deres nu afdøde far i negative vendinger, fordi han på grund af sin alkoholisme ikke havde givet nogen økonomisk støtte eller omsorg til familien, var Samuel langt mere positiv over for ham på grund af de fælles interesser de havde haft. Det positive forhold til faderen gjorde sig også gældende i Samuels valg af erhverv, idet han besluttede at arbejde for en tømrer, da han holdt op i skolen. Og det gjorde han allerede i 4. form, fordi hans store interesse for sport kom i konflikt med skolearbejde. Han har derfor ingen afgangsprøver fra skolen.

Selv om Samuel i sin mormors hus fandt relativt frie tøjler, kunne han dog ikke ignorere den autoritetsstruktur, der fandtes i huset, og de krav, den stillede til ham:

Samuel: Mine 2 mostre, de er en del af mig. Især Claudette. Jeg har altid respekteret hende. Hun gav mig masser af smæk, så jeg ikke skulle søge dårligt selskab. Hun ønskede, at jeg altid skulle være hjemme og arbejde med noget i gården. Men det ville ikke have hjulpet mig i sporten. Så det ville have været dårligt, hvis jeg var blevet i hjemmet. Så ville jeg kun have været god i køkkenet. Hun var fremragende i køkkenet. Hun var også en, man kom til at holde af, og hun spillede netbold og var på landsbyens hold. Hun indså, hvordan jeg havde det, og gav mig mere fritid. Men søndag om morgenen kom hun ned til græsgangen med en pisk for at være sikker på, at jeg gik med i kirke.

Mosteren Claudettes krav måtte således honoreres, dels fordi hun var den, der stod for husholdet, endda på fremragende vis, og derfor måtte respekteres, dels fordi hun ikke var bange for at udøve sin autoritet i huset, hvis hun skønnede, at det var nødvendigt.

Mens Tania så sig selv som en del af det liv, hun beskrev i sin livshistorie, havde Samuel et mere distanceret forhold til det liv, han havde gennemlevet og fortalte om i sit narrativ. Det kan til en vis grad skyldes, at han var 24, og derfor fjernere fra sit tidlige liv end Tania. Men forskellen mellem de to narrativer skal

nok primært findes i børnenes forskellige position i hjemmet. Tania var blevet ”voksen” ved at blive hjemme og påtage sig pligter i familien. Hendes livsløb havde derfor været en lang, kontinuerlig process af stadigt mere omfattende pligter, som hun var dybt engageret i, da jeg snakkede med hende. Samuels liv var derimod mere præget af brud. Han havde valgt at forlade moderens hjem og skabe sig et eget liv i mormoderens hjem. Begge bedsteforældre var nu afgang ved døden, og han var nu nået til en tærskel i sit liv, hvor han var nødt til at opgive sin hidtidige, ”komfortable” tilværelse i mormoderens hus, hvor han kun lige skulle klare dagen og vejen gennem lidt tømrerarbejde og salg af et par geder, for så ellers at hengive sig til sportens fornøjelser resten af tiden. Han kunne ikke fortsætte med at leve i denne verden uden nogen økonomiske og sociale forpligtelser, især ikke efter bedsteforældrenes død, hvor han sad tilbage i deres hus sammen med en moster, fætter og kusine, ”resterne” af den store, udvidede familie, som havde boet der, mens bedsteforældrene var i live. Ingen af dem havde nogen ret til at bo i huset, for det var blevet arvet af en anden moster, som havde passet de gamle i deres sidste, sygdomsplagede år. Hun kunne gøre krav på huset når som helst, og hun havde da også planer om at nedrive det gamle træhus og bygge et nyt, hvor hun kunne bo med sine 3 børn. Samuels livshistorie var derfor præget af overvejelser vedrørende hans nære forhold til mormoderen og noget problematiske forhold til hans mor og søstre, som egentlig burde have været hans nærmeste slægtninge. I dette lys kan Samuels livshistorie læses som en lang forklaring på og efterrationalisering over, hvorfor han måtte følge sine følelser og flytte over til mormoderens hus, selv om det betød et brud med moderen - et brud som nu var noget problematisk for ham. Men denne livshistorie pegede også frem mod et kommende, succesrigt liv som sportsstjerne, som han forventede kunne begynde når som helst:

Karen: Hvad forventer du at gøre i England?

Samuel: Jeg skal spille for amtshold, og jeg skal spille for klubberne. Det vigtigste er at spille så godt, at jeg kan opnå det mål at komme på det vestindiske hold. Man må kæmpe for at det skal lykkes.

[...]

Hvis jeg har en god sæson med 25 gærder kommer jeg måske på Leeward Islands holdet, og derfra på det vestindiske hold. Fyrene på det vestindiske hold tjener helt godt. Men mit hovedmål er fornøjelse. Jeg vil være en berømt i Vestindien. Det er ikke pengene, der tæller.

Indtil videre var Samuels drengedrømme ikke blevet opfyldt, og han levede en relativt marginal eksistens i bedsteforældrenes gamle hus, da jeg interviewede ham. Men der var stadig den mulighed, at han opnåede succes og berømmelse, og kontrakten var lige om hjørnet.... Han var dog godt klar over, at tiden var ved at løbe fra ham. Én kontrakt var allerede ikke blevet til noget, og han havde endnu ikke modtaget den kontrakt, han havde ventet skulle bringe ham til

Storbritannien den måned, jeg talte med ham. Der måtte gerne ske et gennembrud meget snart, hvis hans sportskarriere skulle virke troværdig. De valg, Tania og Samuel havde truffet, var godt hjulpet på vej af dominerende kønsopfattelser, og disse to livshistorier kan ses som udprægede eksempler på etablerede kønsroller (Wilson 1969, Abrahams 1983, Olwig 1993). De fleste livshistorier, som de unge mennesker fortalte, markerede sig dog ikke så klart inden for accepterede normer, men fremviste et mere komplekst billede, hvad både forventninger og efterlevelse af dem angik. Ikke desto mindre er der ingen tvivl om, at den sociale konstruktion af kønsroller satte nogle vigtige rammer for de muligheder, børn havde for at skabe deres eget liv.

Hvis barndom - hvilke sociale aktører?

Denne analyse af livshistorieinterviews med to unge mennesker i Vestindien har forsøgt at anlægge et processuelt perspektiv, der ser børn som en integreret del af det samfund, de lever i. Det har fokuseret på, hvordan børn aktivt engagerer sig i en lang række tiltag, hvorigennem de mere eller mindre bevidst skaber en plads for sig selv i den omgivende verden. Det peger derfor på, at det i studiet af børn er vigtigt at fokusere på deres gradvise tilblivelse som medlemmer af samfundet og de komplekse handlings- og forhandlingsprocesser, som denne tilblivelse indebærer. I en vestindisk sammenhæng er sådanne processer nært forbundet med hierarkiske autoritetsstrukturer vedrørende relationer af pligter, ansvar og rettigheder mellem yngre og ældre inden for familien. Men de hierarkiske relationer vedrører også konkurrenceprægede sammenhænge, hvor erfarne kyndige udskiller de dygtige fra de mindre dygtige, i og med børnenes liv i vid udstrækning drejer sig om at tilegne sig en kunnen, som de har særlige evner for, og som kan danne baggrund for deres videre liv. På baggrund af disse livshistorier fremstår vestindiske børn derfor som sociale aktører i livssammenhænge, der er præget af magt- og autoritetstrukturer, der styrer deres inklusion i det større samfund.

Den børneforskning, der er blomstret op i de senere år, har været særligt optaget af at undersøge især to forhold: 1) barndommens sociale konstruktion og de rammer, denne konstruktion sætter for børns liv, og 2) børns handlen og forhandlen i forhold til denne barndom og dens institutioner (Prout og James 1990, James 1993). Disse to tilgange har været af stor relevans i studiet af børn i de vestlige samfund, hvor børns liv fra en tidlig alder udspiller sig i en lang række velfærdsinstitutioner, "rum i en voksent-konstrueret verden" (Ennew 1994:125). En stor del af den børneforskning, der har fundet sted i vestlige lande, har således helt berettiget været optaget af at undersøge, hvordan denne institutionalisering påvirker børnene, og hvilke muligheder børn har for at skabe egne handlerum i sådanne institutionaliserede sammenhæng (Ehn 1983, Prout og James 1990, Anderson 1996, James 1998, Gulløv 1998). Der har til gengæld

været noget mindre fokus på børnene og hvorledes de fungerer som sociale væsener ikke bare inden for, men også uden for og mellem barndommens institutioner (for en undtagelse se Alanen 1992).

Når børneforskning i den grad er blevet til forskning i barndommen, skyldes det måske den særlige betydning, som denne sociale konstruktion har fået i vestlige samfund. I en analyse af barnets kulturhistorie i den vestlige verden, viser historikeren John Gillis, at barndommen har fået en særlig betydning som en kilde til voksnes selvforståelse siden 1800-tallet. Barndommen er således blevet "det moderne samfunds centrale oprindelsesmyte - vores forklaring på, hvem vi er, og hvad vi vil blive" (Gillis 1998:3). Dette har medført ikke blot, at fænomenet barndommen er opstået som en særlig social konstruktion, der kan danne baggrund for vores mere private selvforståelse og oprindelsesmyte, men også at der er blevet skabt et særligt rum, adskilt fra den voksnes tilværelse, hvor børn menes at høre hjemme. Børn er blevet, siger Gillis, beskyttet og omgærdet med omsorg, men prisen har været, at de er blevet "afsondret" i forhold til den øvrige verden. De er blevet "virtuelle" (ibid.:7). Man kunne i lyset af Gillis' historiske studier spørge sig selv, om denne sociale konstruktion af barndommen, hvor voksne i den vestlige verden har gemt børn væk i særlige, praktiske og beskyttende foranstaltninger og indelukket dem begrebsmæssigt i et eksklusivt rum, barndommen, også har præget børneforskningen, så den uundgåeligt er blevet barndomsforskning? Det er naturligvis spændende og yderst relevant at undersøge barndommens sociale konstruktion på flere niveauer, og børns reaktion herpå, som mange forskere har gjort. Men studiet af børn bliver temmelig begrænset, hvis det skal defineres som barndomsforskning, hvor børn begrebsliggøres som kvalitativt anderledes væsener, der eksisterer i et temporalt og spatielt særligt rum.

I vestindiske samfund, hvor børn gives en position i bunden af det sociale hierarki, fremtræder børn meget klarere som sociale aktører i større samfundsmæssige sammenhænge, end de gør i de vestlige, egalitære samfund, hvor de er placeret i enklaver uden for den samfundsmæssige struktur, og deres handlen derfor er mindre socialt integreret. Den moderne, vestlige sociale konstruktion, som kaldes barndommen, påvirker utvivlsomt børnenes udfoldelsesmuligheder stærkt. Men den har ikke skabt to adskilte verdener med vandtætte skodder. Barndommen er primært en voksen konstruktion, og det er mit gæt, at børn også i vestlige sammenhænge er optaget af forskellige former for inklusiv social praksis, som kan hjælpe dem med at få en vis status og autoritet i det bredere samfund. Børns sociale praksis som grænseoverløbere ind i de "voksnes" land og de forskellige former for magt og autoritet, som de gennem denne praksis utvivlsomt kommer i berøring med, er nok værd at studere nærmere.

Litteratur

- Abrahams, Roger D. 1983. *The Man-of-Words in the West Indies*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Alanen, Leena. 1992. *Modern Childhood? Exploring the "Child Question" in Sociology*. Jyväskylä: Institute for Educational Research, Publication Series A. Research Reports 50.
- Anderson, Sally. 1996. *Chronic Proximity and the Management of Difference: A Study of the Danish School Practice of Klasse*. København: Specialerække nr. 69.
- Ehn, Billy. 1983. *Ska vi leka tiger? Daghems liv ur kulturell synsvinkel*. Malmö: Liber.
- Ennew, Judith. 1994. Time for children or time for adults? I Qvortrup J., red. *Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics*:125-43. Aldershot: Avebury.
- Gillis, John R. 1998. Birth of the Virtual Child: A Victorian Progeny. Paper fremlagt ved Institut for Europæisk Etnologi, Københavns Universitet.
- Goosen, Jean. 1972. Child Sharing and Foster Parenthood in the French West Indies. Paper fremlagt ved American Anthropological Associations Årlige Møde, New York City.
- Gullestad, Marianne. 1994. Constructions of self and society in autobiographical accounts: A Scandinavian life story. I Archetti, E. P., red. *Exploring the Written. Anthropology and the Multiplicity of Writing*:123-163. Oslo: Scandinavian University Press.
- Gulløv, Eva. 1998. *Børn i fokus. Et antropologisk studie af betydningsdannelse blandt børnehavebørn*. Ph.d. afhandling, Københavns Universitet.
- James, Allison. 1993. *Childhood Identities. Self and Social Relationships in the experience of the Child*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- James, Allison. 1998. Imaging children at home and in the family: spatial and temporal markers of childhood identities. I Rapport, N. og Dawson, A., red. *Migrants of Identity - Perceptions of Home in a World in Movement*:139-60. Oxford: Berg Publishers.
- Langness, Lewis L. og Gelya, Frank. 1981. *Lives: An Anthropological Approach to Biography*. Novato, California: Chandler & Sharp Publisher.
- Linde, Charlotte. 1993. *Life Stories. The Creation of Coherence*. New York: Oxford University Press.
- Ochs, Elinor og Capps, Lisa. 1996. Narrating the self. *Annual Review in Anthropology* 25: 19-43.
- Olwig, Karen. 1985. *Cultural Adaptation and Resistance on St. John: Three Centuries of Afro-Caribbean Life*. Gainesville: University of Florida Press.

- Olwig, Karen. 1987. Children's attitudes to the island community: The aftermath of out-migration on Nevis.. I Jean Besson, J. og Momsen, J., red. *Land and Development in the Caribbean*:153-70. London: Macmillan.
- Olwig, Karen. 1993. *Global Culture, Island Identity. Continuity and Change in the Afro-Caribbean Community of Nevis*. Reading: Harwood Academic Publishers.
- Peacock, James L. og Holland, Dorothy C. 1993. The narrated self: life stories in process. *Ethos* 21(4): 367-83.
- Powdermaker, Hortense. 1968[1939]. *After Freedom. A Cultural Study in the Deep South*. New York: Russell & Russel.
- Prout, Alan and James, Allison. 1990. A new paradigm for the sociology of childhood? Provenance, promise and problems. I James, A. og Prout, A. *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*: 7-34. London: The Falmer Press.
- Sanford, Margaret. 1975. To be treated as a child of the home: black Carib child lending in a British West Indian society. I Williams, T. R., red. *Socialization and Communication in Primary Groups*:159-81. The Hague: Mouton Publishers.
- Sanford, Margaret. 1976. Child lending in Belize. *Belizean Studies* 4(2): 26-36.
- Soto, Isa Maria. 1987. West Indian child fostering: it's role in migrant exchanges. I Sutton, C. R. og Chaney, E. M., red. *Caribbean Life in New York City: Sociocultural Dimensions*:131-149. New York: Center for Migration Studies.
- Stack, Carol B. 1974. *All Our Kin: Strategies for Survival in a Black Community*. New York: Harper and Row.
- Wilson, Peter. 1969. Reputation and respectability: a suggestion for Caribbean ethnology. *Man* 4(1):70-84.